

KS. CZESŁAW KRAKOWIAK

ŚWIĘTOWANIE TRIDUUM PASCHALNEGO WE WSPÓLNOCIE PARAFIALNEJ

Rok liturgiczny jest ciągłym przeżywaniem przez Kościół tajemnic odkupienia w obecnym czasie zbawienia. W nim Kościół odślania całe misterium Chrystusa, począwszy od Wcielenia i Narodzenia aż do Wniebowstąpienia, do dnia Zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogosławionej nadziei "przyjścia Pańskiego" (KL 102). Rok liturgiczny tworzy więc głównie wspomnianie wydarzeń zbawczych związanych z życiem i posłannictwem Chrystusa, z których główne miejsce zajmuje Tajemnica Odkupienia dokonana przez Jego paschalne misterium (KL 5). Tę tajemnicę Kościół wspomina i uobecnia w codziennej Eucharystii i Liturgii Godzin oraz w szczególny sposób w niedzielę jako tygodniowe święto, wspominające misterium paschalne. Tym czym w tygodniu jest niedziela, tym w roku kościelnym jest obchód Świętego Triduum Paschalnego. Papież Paweł VI ogłaszając nowy Kalendarz Rzymski w 1969 r. stwierdza, że obchodzenie tajemnicy paschalnej ma najważniejsze znaczenie w liturgii chrześcijańskiej.

W Kościele pierwotnym akcentowano jedność całego misterium paschalnego Chrystusa. Jedynym świętem chrześcijan była Pascha czyli Wielkanoc. Z czasem poszczególne dni Triduum poświęca się różnym aspektom tego misterium: Wielki Piątek - Męka, Wielka Sobota - spoczynek w grobie, noc Wigilii Paschalnej - Zmartwychwstanie. Sięgająca VI w. koncepcja Triduum Sacrum związana była już z pewną izolacją pamiętki śmierci Chrystusa od Jego Zmartwychwstania. Według św. Augustyna Triduum nie jest przygotowaniem do święta zmartwychwstania, lecz razem z nim tworzy jeden obchód tajemnicy paschalnej. Wydarzenia od męki aż po chwalebne zmartwychwstanie są ze sobą ściśle związane i razem stanowią Paschę Pana, przejście od uniżenia do wywyższenia, ze śmierci do życia.

Obecnie w liturgii spotykamy trzy różne nazwy Triduum Sacrum: "święte paschalne Triduum Męki i Zmartwychwstania Pańskiego", "Triduum Chrystusa ukrzyżowanego, pogrzebanego i wskrzeszonego" i najczęściej używana nazwa "Triduum paschalne", w którym "uobecnia się i uskutecznia misterium Paschy, to jest przejścia z tego świata do Ojca. Przez sprawowanie

tego misterium w znakach liturgicznych i sakramentalnych Kościoł jednoczy się wewnątrznie z Chrystusem, swoim Oblubieńcem" (List nr 38). W stwierdzeniu tym zawarte jest uzasadnienie dlaczego dla Kościoła Triduum paschalne stanowi ośrodek, czyli centrum całego życia liturgicznego.

Pascha Chrystusa jest główną przyczyną zbawienia ludzi, dokonanego raz na zawsze i zbawienia poszczególnych osób, które przez udział w liturgii sakramentów paschalnych uczestniczą w owocach odkupienia dokonując również przejścia (Pascha) ze śmierci grzechu do życia w łasce. W ten sposób paschalne zwycięstwo Chrystusa staje się zwycięstwem każdego chrześcijanina i zwycięstwem całego Kościoła.

Należy ponadto zaznaczyć, że obecna liturgia Triduum Sacrum opiera się na jedności całego misterium paschalnego, które tworzą w sposób nierozdzielny śmierć i Zmartwychwstanie Chrystusa. Kolejne dni Triduum są poświęcone poszczególnym wydarzeniom tworzącym razem jedno Misterium Odkupienia. A zatem Triduum Sacrum jest Paschą Chrystusa celebrowaną przez trzy kolejne dni od Mszy Wieczerzy Pańskiej w Wielki Czwartek do II Nieszpór w Niedzielę Paschy.

MISTERIUM PASCHALNE OŚRODKIEM ŻYCIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Skoro misterium paschalne jest głównym wydarzeniem historii zbawienia i źródłem skuteczności sakramentów, a jego liturgiczny obchód w czasie Triduum paschalnego stanowi ośrodek roku kościelnego, powinno również zajmować centralne miejsce w życiu chrześcijańskim. Chodzi tu nie tylko o uczestnictwo wiernych w obrzędach Triduum Sacrum, ale o paschalny charakter całego życia ochrzczonych, zapoczątkowanego przez sakramenty wtajemniczenia i skoncentrowanego wokół głównego sakramentu paschalnego jakim jest Eucharystia.

Życie chrześcijańskie jest w istocie życiem z Chrystusem i w Chrystusie przez dar Ducha Świętego, który jest owocem Jego Paschy. Jest ono od samego początku i z natury swej paschalne. Chrześcijanin rodzi się do nowego życia przez sakramenty paschalne i wzrasta w nim posilając się Eucharystią jako sakramentem Paschy Chrystusa, aby żyć tym, w co został włączony (por. Rz 6, 3-11; Kol 3, 1-3). Dynamika Paschy Chrystusa ma być widoczna w życiu ochrzczonych przez codzienny wysiłek zmierzający do rozwoju i ciągłego doskonalenia daru nowego życia otrzymanego w sakramentach inicjacyjnych.

Przyjęte sakramenty są trwałym fundamentem życia moralnego chrześcijan, zadatkiem i gwarancją Paschy eschatologicznej. Całe życie chrześcijańskie jest więc naznaczone i zakorzenione w paschalnym misterium

Chrystusa, dlatego ducha świąt paschalnych należy zachować w życiu i postępowaniu nie tylko w okresie wielkanocnym ale przez cały rok.

WIGILIA PASCHALNA SZCZYTEM TRIDUUM PASCHALNEGO

Jak Triduum paschalne jest centrum całego roku kościelnego tak Wigilia Paschalna stanowi punkt szczytowy Triduum Sacrum. Z tej racji w duszpasterstwie należy zwrócić większą niż dotychczas uwagę na znaczenie i celebrację liturgii w noc paschalną, która rozpoczyna już obchód uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego i upamiętnia świętą noc Jego powstania z martwych. Kościół nawiązuje w ten sposób do tradycji Paschy żydowskiej, która była zapowiedzią prawdziwej Paschy Chrystusa, czyli nocy prawdziwego wyzwolenia, w którą Chrystus pokonując śmierć, jako zwycięzca wyszedł z otchłani.

Obchód Wigilii Paschalnej jest już świętowaniem Paschy, która jest uroczystością nad uroczystościami. Wyjątkowe znaczenie uroczystości Paschy wynika stąd, że Zmartwychwstanie Chrystusa jest umocnieniem naszej wiary i nadziei, a przez sakramenty wielkanocne, sprawowane tej nocy, następuje wszczęcie w paschalne misterium Chrystusa: razem z nim umieramy, jesteśmy pogrzebani i wskrzeszani do nowego życia.

Liturgia Wigilii Paschalnej posiada również aspekt eschatologiczny, jest oczekiwaniem na przyście Pana. Bardzo rozbudowana i bogata w treść liturgia Wigilii (czytania biblijne, obrzęd światła, poświęcenie wody), zawiera w wielkim skrócie całą historię zbawienia, którą Kościół głosi w liturgii słowa, a następnie włącza w nią swoich wiernych przez sakramenty paschalne: chrzest, bierzmowanie i Eucharystię, która jest najpełniej sakramentem paschalnym, czyli upamiętnieniem Ofiary krzyża i obecnością Chrystusa Zmartwychwstałego, jest dopełnieniem chrześcijańskiego wtajemniczenia i przedsmakiem wieczystej Paschy. Dlatego Wigilia Paschalna jest czasem najbardziej stosownym dla sprawowania sakramentów inicjacyjnych, które są sakramentalnym uczestnictwem w śmierci i Zmartwychwstaniu Chrystusa.

LITURGIA TRIDUUM PASCHALNEGO I BUDOWANIE WSPÓLNOTY KOŚCIOŁA LOKALNEGO

Kościół ukazuje się jako wspólnota głównie "w pełnym i czynnym uczestnictwie całego ludu Bożego w tych samych obchodach liturgicznych" (KL 41), dlatego sprawowanie liturgii we wspólnocie ma zawsze "pierwszeń-

stwo przed odprawianiem indywidualnym i niejako prywatnym" (KL 27). Te ważne zasady sprawowania liturgii mają zastosowanie zwłaszcza odnośnie do obchodu świąt paschalnych, których przeżywanie powinno prowadzić do umocnienia więzów między poszczególnymi wiernymi i małymi grupami istniejącymi i działającymi w Kościele miejscowym (parafia).

Parafia jest uprzywilejowanym miejscem, gdzie wierni ze wszystkich środowisk, wieków i zawodów mają się jednoczyć we wspólnie sprawowanej liturgii i przez to przyczyniać się do budowania wspólnoty miejscowego Kościoła. Instrukcja "*Eucharisticum Mysterium*" zaleca, aby "rozwijać poczucie wspólnoty, by każdy czuł się zespolony z braćmi we wspólnocie Kościoła, zarówno miejscowego jak i powszechnego" (nr 18). Liturgia właściwie przygotowana i sprawowana, zgodnie ze swoją naturą, jest zawsze wspólnototwórcza, utrwała i rozwija wspólnotowe życie wiernych oraz jest wyrazem przynależności do parafii.

Do budowania wspólnoty miejscowego Kościoła mają przyczyniać się celebracje liturgiczne okresu przygotowania i obchodu świąt paschalnych: liturgia stacyjna w okresie Wielkiego Postu, jedna tylko procesja w Niedzielę Palmową, wspólna Liturgia Godzin w czasie Triduum paschalnego, włączenie do liturgii parafialnej małych wspólnot zakonnych i świeckich.

Rozwiązywanie spotykanych najczęściej problemów pastoralnych związanych z obchodem Triduum paschalnego winno opierać się na zasadzie, że liturgia ma prowadzić do budowy wspólnoty miejscowego Kościoła. Dlatego należy przestrzegać następujących zaleceń Kościoła:

jeśli jeden duszpasterz ma powierzoną opiekę nad kilkoma kościołami, należy zmierzać do tego, aby wierni zwykle tam przychodzący na liturgię, zgromadzili się na obchód Triduum paschalnego w kościele głównym. Tam jednak, gdzie liczba wiernych uczestniczących w liturgii jest znaczna i można odpowiednio przygotować uroczyste obrzędy, dla duchowego dobra tych wiernych wolno proboszczowi, przy zachowaniu odpowiednich warunków, powtórzyć obrzędy Paschalnego Triduum;

w kościołach, w których nie można zgromadzić wystarczającej liczby wiernych oraz ministrantów i wykonujących śpiewy, nie należy sprawować obrzędów paschalnego Triduum. Wierni z tych kościołów powinni udać się do większego kościoła. Odnosi się to zwłaszcza do Wigilii Paschalnej, którą należy zawsze bardzo uroczyście celebrować;

małe wspólnoty zakonne, zarówno kleryckie jak i nie kleryckie, a także różne wspólnoty świeckie, powinny w czasie Triduum uczestniczyć w obrzędach liturgicznych razem z innymi wiernymi w większych kościołach. Dotyczy to zwłaszcza Wigilii Paschalnej. Chodzi o to, aby grupy specjalne uczestniczyły w Wigilii Paschalnej, w której wszyscy wierni, schodząc się razem, mogliby głębiej odczuć sens kościelnej wspólnoty. Podobny sens ma zakaz sprawowania liturgii Mszy Wieczerzy Pańskiej po

raz drugi tego samego dnia jedynie dla pożytku prywatnych osób lub małych grup specjalnych.

ZADANIA DUSZPASTERZY

Główne zadania duszpasterzy polegają na formowaniu właściwej świadomości wiernych czym są święta wielkanocne, a zwłaszcza święte Triduum paschalne, jak należy się do nich przygotować i jak owocnie w nich uczestniczyć. Następnie mają jak najlepiej organizować i celebrować liturgię, co z kolei ma duży wpływ na uczestnictwo w niej wiernych. W związku z tymi zadaniami duszpasterzy List Kongregacji zawiera liczne wskazania bezpośrednio odnoszące się do ich posługi w okresie przygotowania i obchodzenia świąt paschalnych.

Duszpasterze winni najpierw sami lepiej poznać znaczenie misterium paschalnego jako ośrodka roku liturgicznego i całego życia chrześcijańskiego, aby następnie wyjaśnić wiernym jego treść teologiczną w katechezie i w homiliach. Źródłem przepowiadania katechetycznego i homiletycznego mają być teksty liturgiczne (Lekcjonarz, Mszał, Rytuał), które należy starannie wyjaśniać głównie w czasie niedzielnych homilii. Temu celowi służy okres Wielkiego Postu, w czasie którego duszpasterze powinni często i dokładnie wyjaśniać słowo Boże, także w dni powszednie, organizować nabożeństwa biblijne i celebracje pokutne Tych wiernych, którzy nie mogą uczestniczyć w liturgii mszalnej w ciągu tygodnia należy zachęcać do czytania tekstów mszalnych w rodzinie lub prywatnie.

Nie mniej ważnym obowiązkiem duszpasterzy jest odpowiednie przygotowanie wiernych do udziału w obrzędach liturgicznych, tak, aby rozumieli ich właściwy sens i potrafili aktywnie i pobożnie w nich uczestniczyć. Szczególną uwagę należy zwrócić na liturgię Triduum paschalnego i możliwie jak najlepiej wyjaśnić wszystkim wiernym znaczenie i porządek obrzędów i przez to przygotować ich do czynnego, świadomego i owocnego w nich uczestnictwa. Dotyczy to zwłaszcza Wielkiej Soboty i Wigilii Paschalnej. Wielka Sobota jest dniem żałoby w Kościele, który trwa przy Grobie Pańskim, rozważając Mękę i Śmierć Chrystusa oraz Jego zstąpienie do otchłani, a także w modlitwie i poście oczekuje na Jego Zmartwychwstanie. Poza Liturgią Godzin, do udziału w której należy zachęcić wiernych, w tym dniu nie sprawuje się sakramentów z wyjątkiem pokuty i namaszczenia chorych. Liturgia sprawowana w Wielką Sobotę wieczór należy już do obchodu uroczystości Zmartwychwstania i dlatego nie wolno jej rozpoczynać zanim nie zapadnie noc i należy ją zakończyć przed świtem niedzieli. List Kongregacji z całą mocą stwierdza, że "zasada ta powinna być interpretowana ściśle" a przeciwne praktyki są nadużyciem. Także sprawowanie Wi-

giii Paschalnej o godzinie, o której zwykle antycypuje się Mszę niedzielą "zasługuje na odrzucenie" (List nr 78).

Duszpasterze nie mogą ograniczyć się jedynie do pouczenia wiernych o znaczeniu obrzędów poszczególnych dni Triduum paschalnego. Nie mniej ważne, a często nawet bardziej przekonywujące i skuteczne jest samo odpowiednie sprawowanie liturgii złożonej z symbolicznych czynności i gestów. Dlatego konieczne jest aby duszpasterze sprawowali święte obrzędy "z taką okazałością i szlachetnością, aby wierni właściwie zrozumieli ich znaczenie, poparte zachętami i modlitwami" (List nr 82). Zalecenie to odnosi się do każdego sprawowania liturgii, ale szczególnie ważne jest w czasie Wigilii Paschalnej. Chociaż same teksty biblijne i obrzędy Wigilii Paschalnej mają wielkie znaczenie katechetyczne, przemawiają one do wiernych bardziej skutecznie, gdy towarzyszy im odpowiednie wyjaśnienie, wprowadzające ich w typologiczne znaczenie tekstów Starego Testamentu. List wyraźnie poleca duszpasterzom, aby szczególną uwagę zwrócili na liturgię Eucharystii w Wigilię Paschalną, aby "nie była sprawowana w pośpiechu", lecz aby "wszystkie obrzędy i słowa otrzymały jak największą siłę wyrazu" (nr 91). W trosce o prawdziwie piękną celebrację liturgii Wigilii Paschalnej duszpasterze mają zdobywać coraz głębszą znajomość tekstów i obrzędów tak, aby mogli przekazywać prawdziwą mistagogię.

Do zadań duszpasterzy należy wreszcie przygotowanie odpowiedniej liczby usługujących i ministrantów, których winni starannie pouczyć o czynnościach wypełnianych przez nich w czasie liturgii. Ich obecność jest wręcz nieodzowna do należytego sprawowania liturgii Triduum paschalnego. Przygotowanie się samego duszpasterza do funkcji animatora i przewodniczącego zgromadzenia liturgicznego podczas Triduum Sacrum jest również poważnym jego obowiązkiem i świadczy o nacechowanym wiarą i miłością podejściu do liturgii, w której działa "in persona Christi", i do powierzonych mu wiernych, z którymi razem wielbi Boga i którym rozdziela łaski Odkupienia.

LITERATURA:

Kongregacja Kultu Bożego. *List okólny "O przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych"*; B. Nadolski. *Niedziela sakramentem Paschy*. RBL 41: 1988 s. 407-415; A. Rojewski. *Postawy i gesty celebransa w eucharystycznym zgromadzeniu liturgicznym*. RBL 42: 1989 s. 198-207; S. Czerwik. *Prezbiter przewodniczący sprawowaniu liturgii sakramentem Chrystusa w Duchu Świętym i w Kościele* RBL 42: 1989 s. 179-187; B. Nadolski. *Sztuka przewodniczenia w sprawowaniu Eucharystii*. W: *Mszał księgą życia chrześcijańskiego*. Red. B. Nadolski. Poznań 1989 s. 413-420; H. Sobeczko. *Założenia teologiczno-pastoralne listu okólnego Kongregacji Kultu Bożego "O przygotowaniu i obchodzeniu świąt paschalnych" (16 I 1988)*. W: *Wielkanoc i niedziela, Studia Liturgiczno-pastoralne*. T. 2 Opole 1994 s. 87-108; E. Mateja. *Przygotowanie wspólnoty parafialnej na przeżycie świąt paschalnych*. Tamże s. 109-116.